

dersdeo

öğrenmenin en kolay yolu ol!

Yurttaşlık

ANAYASA HUKUKU

Devlet Kuramı

Bir toprak parçası üzerinde, ortak siyasi otoriteye tâbi insanların oluşturduğu ve süreklilik içeren bağımsız siyasi yapıdır.

Devletin Kurucu Unsurları

- İnsan Topluluğu (Ulus, halk, millet)
- Toprak Parçası (Ülke, yurt, vatan)
- Egemenlik ve Bağımsızlık

Devlet Türleri

1) Egemenliğin Kaynağına Göre Devlet Şekilleri

- **Monarşi:** Egemenliğin tek bir kişiye ait olduğu devlet şeklidir. Egemenlik kan, soy bağıyla el değiştirmektedir. Saltanat haklarının sınırlandırılmasına göre monarşiler **mutlak monarşi** ve **meşruti monarşi** olmak üzere 2'ye ayrılırlar.
- **Oligarşi:** Egemenlik bir grup ya da zümreye aittir.
- **Teokrazi:** Egemenlik kaynağının din kurallarına dayandığı devlet biçimidir.
- **Cumhuriyet:** Halkın kendi iradesiyle egemenlik yetkisini kullandığı ve çoğunluk esasına göre yönettiği devlet tipidir.

2) Yapısı Bakımından Devlet Şekilleri

Tek Yapılı Devletler: Üniter Devlet (Ulus devlet - tekçi devlet) ve Bölgesi Devlet olarak ayrılır.

- a. **Üniter Devlet:** Egemenlik yetkilerini kullanan organların birliği esasına dayanan ve yasa birliği olan devlettir. Devletin kurucu unsurlarında ve organlarında teklik ilkesi bulunur. 1982 Anayasası'nın 3. maddesinde düzenlenmiş bölünmez bütünlük ilkesi Türkiye devletinin üniter yapısını güvence altına almıştır.
- a. **Bölgesi Devlet:** Devlette yer alan milletlerin özerkliğini tanıyan; buna rağmen milletin tekliği ve ülkenin bölünmez bütünlüğünü koruyan devlet modelidir. Üniter devlet yapısının esnetilmiş bir halidir. Yasama ve yürütme yetkilerini kullanan bölge yapıları bulunsada ülkedeki mevzuat birliği korunur. İspanya'da yürürlükte bulunan 1978 Anayasası bölgesi devlet esasına dayanmaktadır.

Karma (Çok) Yapılı Devletler

a. Federasyon (Federal Devlet): Belli bir özerkliğin korunması koşuluyla ortak bir anayasa metni etrafında ikiden fazla devletin bir araya gelerek oluşturdukları devlet yapısıdır. Hukuk birliğinin olmadığı ve egemenlik yetkisinin federe devletlerin içlerindeki yasama ve yürütme organları ile ikili bir şekilde yürütüldüğü devlet topluluğudur. Merkezi otoriteye bağlılık esastır. “Çift meclis” yapısı ve “katı anayasa” karakteri federal devletin zorunlu unsurları arasında yer alır.

b. Konfederasyon (Konfederal Devlet): İki den fazla devletin bağımsız tüzel kişiliklerini koruyarak, ortak çıkarları yönünde uluslararası bir antlaşma ile kurdukları devlet topluluklarıdır. Üye devletlerin ayrılma hakkı vardır ve federasyon öncesinde kurulmuş bir devlet aşamasıdır.

Demokrasi Rejimi

- Halkın yönetime katılması,
- Siyasi organların seçim usulüyle göreve başlaması,
- Seçimlerin düzenli aralıklarla yapılması,
- Çok partili siyasal ortam,
- Temel hak ve özgürlüklerin tanınması ve hukuki güvenceye bağlanması.

Demokrasi Modelleri

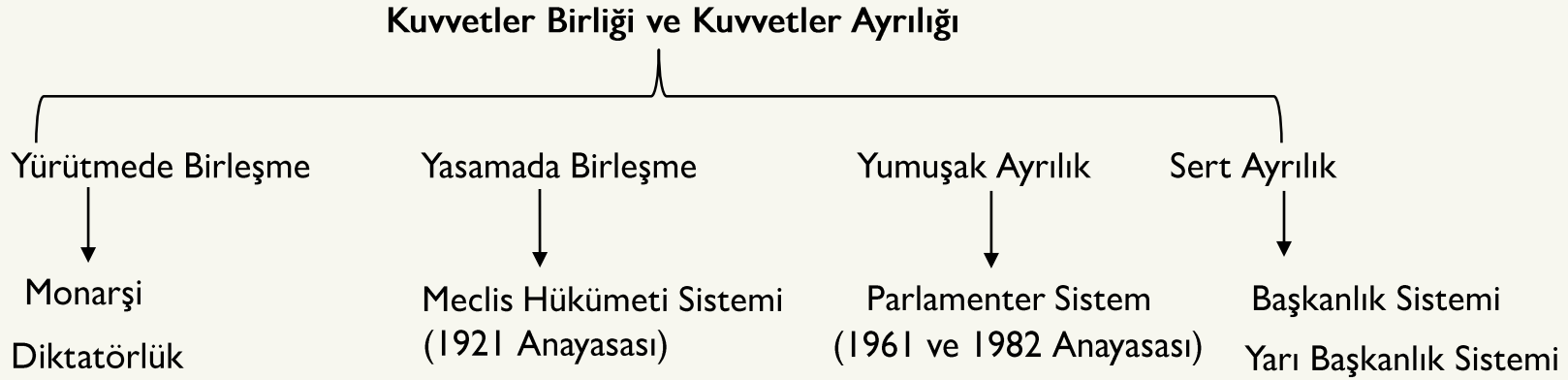
1. Doğrudan Demokrasi: Halkın kendisini temsilcisz idare ettiği modeldir. Antik çağda Yunan sitelerinde uygulanmıştır.

2. Yarı Doğrudan Demokrasi: Egemenliğin kullanılması halk ile temsilciler arasında paylaşılır. Yani, halk sandıkta temsilciyi belirler, fakat temsilciler kural koyarken halka danışır.

Yarı Doğrudan Demokrasinin Araçları: Halk girişimi, halk vetosu, temsilcinin azli, geri çağırılması (emredici vekalet) ve halkoyu (referandum)

3. Temsili Demokrasi: Halkın yönetime temsilciler aracılığıyla katıldığı modeldir. Günümüz Türkiye'sinde uygulanan modeldir.

Hükümet Sistemleri (yasama ve yürütme erkleri bağlamında)

Karma Model (1924 Anayasası)

Meclis Hükümeti Sistemi: Meclisin üstünlüğü ilkesine dayanan bu modelde Bakanlar Kurulu üyelerini seçen ve görevine son veren, meclistir. Meclis kendi içinden oluşturduğu bir kurul ile yürütme fonksiyonunu yerine getirir.

Karma Hükümet Sistemi: Bu modele “kuvvetler birliği görevler ayrılığı” adı verilir.

- Meclis hükümetinden farklı olarak Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu vardır.
- Parlamenter sistemden farklı olarak Cumhurbaşkanı da, Bakanlar Kurulu da milletvekillerinden oluşmaktadır.
- Yürütme, yasama organının içinden seçilir.

Parlamenter Sistem;

- Yürütme ikili yapıdadır. (Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu)
- Devlet başkanının siyasal sorumluluğu yoktur.
- Devlet başkanı parlamento veya halk tarafından seçilir.
- Aynı kişi hem yasama organında hem de yürütme organında görev alabilir. (Kuvvetlerin yumuşak ayrılığı)

Yarı Başkanlık Sistemi;

- Yürütme ikili yapıdadır.
- Devlet başkanı doğrudan halk tarafından seçilir.
- Devlet başkanının parlamentoıu fesih yetkisi vardır.
- Yasama, hükümeti güvensizlik oylarıyla düşürebilir.

Başkanlık Sistemi;

- Kuvvetlerin sert ayrımı vardır.
- Başkan halk tarafından seçilir.
- Yürütme organı tek kişiden oluşur. (monist yürütme)
- Aynı kişi hem yasamada hem yürütmede görev alamaz.
- Yasama organı yürütmenin görevine, yürütme de yasama organının görevine son veremez.

Anayasa Kavramı

Bir devletin kuruluşunu, temel organların işleyişini ve birbirleriyle olan ilişkilerini, devlet iktidarının el değiştirmesini düzenleyen ve kişilerin hak ve özgürlüklerini güvence altına alan kurallar bütünüdür.

Anayasa hem siyasal hem de hukuksal bir belgedir. Çünkü anayasa en üst hukuk normudur. Başta kanunla olmak üzere bütün hukuk kaynakları anayasaya uygun olmak zorundadır.

Anayasa Hukuku, devletin kuruluş ve örgütlenmesiyle kişilerin temel hak ve özgürlüklerini konu alan hukuk dalıdır.

İktidar Türleri (Anayasayı Yapan Güç)

I. Asli Kurucu İktidar

- Savaş, darbe, ihtilal gibi dönemlerde ortaya çıkmaktadır. Yasama,
- Hukuk dışıdır.
- Anayasa yapma yetkisi sınırsızdır.

2. Tali Kurucu İktidar

- Mevcut anayasanın bazı hükümleri değiştirilir.
- Hukukidir.
- Anayasa yapma yetkisi sınırlıdır.

3. Kurulmuş İktidar

- Kurucu iktidarlar anayasa ile çizilen sınırlar içinde,
- Yürütme ve yargı yetkilerini kullanan iktidarlardır.

Anayasa Türleri

Yazılı Anayasa

Anayasa içinde olması gereken kuralların yetkili bir organ tarafından belirli bir belge içinde toplanmasıdır. Uygulamalardan oluşan anayasadır.

Yazısız Anayasa

Toplumda uzun süre kesintisiz olarak tekrarlanan ve bağlayıcı olduğuna inanılan belli kurallara göre anayasayı sınırlamaktır.

‘Teamüli anayasa’ veya ‘Geleneksel anayasa’ olarak bilinir.

- **Çerçeve Anayasa**

Az sayıda maddeden oluşan ve temel yapılanmasında genel hükümlere yer veren metindir.
Örneğin; ABD Anayasası, 1921 Anayasası.

- **Kazuistik Anayasa**

Anayasa devletin temel yapılanmasına ilişkin ayrıntılı ve çok sayıda maddeden oluşuyorsa bu anayasa kazuistik anayasadır.

- **Maddi Anlamda Anayasa**

Devletin kuruluşunu, işleyişini ve bireylerin temel hak ve hürriyetlerini düzenleyen hukuk kurallarıdır.

- **Şekli Anlamda Anayasa**

İçerikten ziyade yapılış usulü ile ilgilidir. Yani, normal hiyerarşisinden en üst sırayı işgal eden, kanunlardan daha zor bir usulle konulup değiştirilebilen kurallardır.

- **Yumuşak Anayasa**

Değişmeyen maddenin hiç olmadığı ve kanunlarla aynı usullerle değiştirilebilen metindir.

Tek yumuşak Anayasamız 1921 Anayasası'dır.

- **Katı Anayasa**

Normal konulardan daha farklı organlarca veya daha zor yöntemlerle değiştirilebilen anayasalardır.

- Tüm anayasalarımız yazılı anayasa niteliğindedir.
- 1921 Anayasası dışında tüm anayasalarımız kazuistik anayasa niteliğindedir.
- Tüm anayasalarımız hem maddi hem şekli anayasa niteliğindedir.
- 1921 Anayasası dışındakiler, katı anayasa niteliğindedir.

Anayasanın Üstünlüğü Prensibi (Normlar Hiyerarşisi Piramidi)

Anayasa

Kanun ve Kanuna Eşdeğer Metinler (Uluslararası Anlaşmalar, Kanun Hükmünde Kararnameler, İçtihadı Birleştirme Kararları)

Tüzükler

Yönetmelikler

İsimsiz Düzenleyici İşlemler (Genelge, yönerge, temin, sirküler gibi)

Anayasanın üstünlüğü ilkesi gerçek anlamda ilk kez 1961 Anayasası'nda düzenlenmiştir. Bu durum, 1982 Anayasası'nın 11'inci maddesinde de “ anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ” hükmü ile düzenlenmiştir.

ÖRNEK

Aşağıdaki dönemlerin hangisinde asli kurucu iktidar özelliği görülmez?

- A) Ulusal kurtuluş hareketlerinin bağımsızlıkla sonuçlanması
- B) Vekil seçimlerinde bir siyasi akımın parlamentoda çoğunluğu ele geçirmesi
- C) Darbeyle devrilen hükümetlerin yerine yürütmeyi elinde tutan geçici askeri rejim dönemleri
- D) İç savaşın ülkenin parçalanmasına yol açması ve isyancıların hükümet kurması
- E) Köylü ayaklanması sonucunda ülkede bir devrimin ve köklü siyasal kırılmaların yaşanması

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisi, bir anayasayı katı anayasa hâline getiren bir düzenleme değildir?

- A) Değişiklik için gerekli teklif ve kabul yeter sayılarının yükseltilmesi
- B) Anayasanın başlangıç kısmının bulunması
- C) Bazı maddelerin değiştirilmesinin yasaklanması
- D) Değişikliğin, onay için referanduma sunulması şartı getirilmesi
- E) Anayasanın kabul edilmesinden itibaren belli bir süre değiştirilmesinin yasaklanması

ÖRNEK

Türkiye'deki anayasacılık hareketleri içinde hangi belgede ilk olarak temel haklara yer verilmiş ve kabul edilmiştir?

- A) 1876 tarihli Kanun-u Esası
- B) 1856 tarihli Islahat Fermanı
- C) 1921 Anayasası
- D) 1839 tarihli Tanzimat Fermanı
- E) 1961 Anayasası

ÖRNEK

Milli Egemenlik ilkesi, aşağıdaki anayasalardan hangisiyle anayasal sistemimize girmiştir?

- A) 1921 Anayasası
- B) 1924 Anayasası
- C) 1961 Anayasası
- D) 1982 Anayasası
- E) 1876 Anayasası

ÖRNEK

Meclis Hükümeti Sistemi ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) 1921 Anayasası'nın öngördüğü hükümet sistemidir.
- B) Kuvvetler birliğine dayanan bir hükümet sistemidir.
- C) Bakanların (İcra Vekilleri) bireysel sorumluluğu vardır.
- D) İcra vekilleri heyeti meclisin varlığına son verebilir.
- E) Yargı yetkisini TBMM İstiklal Mahkemeleri eliyle kullanır.

ÖRNEK

1924 Anayasası ile ilgili bilgilerden hangisi doğrudur?

- A) İstiklal Mahkemeleri doğal hâkim ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle yasaklanmıştır.
- B) Anayasal sistem kuvvetler ayrılığına dayanır.
- C) Bu dönemde hükümetler meclisin verdiği güvenoyuyla kurulmuştur.
- D) Başbakan meclis içinden olabileceği gibi meclis dışından da olabilir.
- E) Cumhurbaşkanı meclis tarafından seçilmiştir.

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisi 1982 Anayasası'nın bir yeniliği olarak kabul edilemez?

- A) Cumhurbaşkanı'nın bakanları azil yetkisi
- B) Bütçe yasasının geri gönderilememesi
- C) Anayasa değişikliklerinin geri gönderilebilmesi
- D) Başbakanın yönetmelik çıkarabilmesi
- E) Siyasi parti meclis gruplarının 20 milletvekilinden oluşması

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisi Türkiye’de uygulanan parlamenter hükümet sisteminin özelliklerinden biri değildir?

- A) Başbakanın milletvekili olması
- B) Parlamentonun hükümeti düşürebilmesi
- C) Parlamentonun iki meclise dayanması
- D) Hükümetin parlamentodan güvenoyu almak zorunda olması
- E) Parlamentoyu halkın tek dereceli seçime göre seçmesi